

РОЛЬ ТА ЗМІСТ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УМОВАХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

©2019 ДИБАЧ І. Л.

УДК 338.46:658
JEL: I25

Дибач І. Л. Роль та зміст освітніх послуг в умовах соціалізації та інформатизації економіки

У статті розглянуто передумови формування ринку освітніх послуг як відповіді на загрози та виклики, що має наша країна в контексті інтеграції вітчизняної економіки до світової економічної системи. Визначено, що, незважаючи на різноманітні підходи до трактування терміна «освітні послуги», дослідники окреслюють ряд характеристик, що їм притаманні. Зазначено, що особливий вплив на становлення вітчизняного ринку освіти мають соціалізація та інформатизація економіки. Розглянуто соціалізацію економіки як чинник підвищення рівня якості життя та ефективності управління трудовими відносинами. Опрацьовано напрямки імплементації соціалізації економіки. Встановлено, що інформатизація економіки є процесом формування умов задоволення інформаційних потреб, центром якого є людина. Вивчено процес становлення економіки знань та виділено етапи становлення інформаційного суспільства. В контексті соціалізації та інформатизації економіки запропоновано розглядати освітні послуги відповідно до концепції потрійної спіралі, що дозволяє збалансувати відносини між державою, бізнесом і закладами вищої освіти.

Ключові слова: освітні послуги, заклади вищої освіти, соціалізація, інформатизація.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-115-122>

Рис.: 4. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 17.

Дибач Інна Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та організації виробництва, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (просп. Героїв України, 9, Миколаїв, 54025, Україна)

E-mail: inna.leonidivna@gmail.com

УДК 338.46:658
JEL: I25

Дибач І. Л. Роль и суть образовательных услуг в условиях социализации и информатизации экономики

В статье рассмотрены предпосылки формирования рынка образовательных услуг как ответы на угрозы и вызовы, имеющиеся в нашей стране в контексте интеграции отечественной экономики в мировую экономическую систему. Определено, что, несмотря на различные подходы к трактовке термина «образовательные услуги», исследователи определяют ряд черт, которые им присущи. Отмечено, что особое влияние на становление отечественного рынка образования имеют социализация и информатизация экономики. Рассмотрена социализация экономики как фактор повышения качества жизни и эффективности управления трудовыми отношениями. Исследованы направления имплементации социализации экономики. Установлено, что информатизация экономики является процессом формирования условий для удовлетворения информационных потребностей, центром которого является человек. Изучен процесс становления экономики знаний и выделены этапы становления информационного общества. В контексте социализации и информатизации экономики предложено рассматривать образовательные услуги в соответствии с концепцией тройной спирали, что позволяет сбалансировать отношения между государством, бизнесом и вузами.

Ключевые слова: образовательные услуги, высшие учебные заведения, социализация, информатизация.

Рис.: 4. **Табл.:** 2. **Библ.:** 17.

Дибач Инна Леонидовна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики и организации производства, Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова (просп. Героев Украины, 9, Николаев, 54025, Украина)

E-mail: inna.leonidivna@gmail.com

UDC 338.46:658
JEL: I25

Dybach I. L. The Role and Essence of Educational Services in the Context of Socialization and Informatization of the Economy

The article considers the prerequisites for the formation of the educational services market as answers to threats and challenges, faced by our country in the context of the integration of the domestic economy into the global economic system. It is defined that, despite the availability of different approaches to the interpretation of the term of «educational services», researchers define a number of traits that are inherent in them. It is noted that socialization and informatization of the economy have a special influence on the formation of the national education market. The socialization of the economy is considered as a factor in improving the quality of life and efficiency of management of labor relations. The directions of implementation of the socialization of the economy are explored. It is determined that the informatization of the economy is a process of creating conditions for meeting the information needs, the center of which is a human. The process of development of the knowledge economy is studied and the stages of formation of an information society are allocated. In the context of socialization and informatization of the economy, it is proposed to consider educational services in accordance with the conception of triple spiral, which helps to balance the relations between the State, business and higher education institutions.

Keywords: educational services, higher education institutions, socialization, informatization.

Fig.: 4. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 17.

Dybach Inna L. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Organization of Production, Admiral Makarov National University of Shipbuilding (9 Heroiv Ukrainy Ave., Mykolayiv, 54025, Ukraine)

E-mail: inna.leonidivna@gmail.com

Одним із результатів трансформацій, що відбуваються в економіці нашої країни, є виявлення нових джерел формування національного багатства. Мова йде, перш за все, про формування ринку освітніх послуг як невід'ємної складової економічної системи. Розвиток ринку освітніх послуг поглиблює нематеріальне накопичення, а саме, інвесту-

вання в «людський капітал», як за рахунок здобуття освіти, так і в рамках наукових досліджень; визначає пріоритети створення динамічної, конкурентоспроможної та інформатизованої економіки. Таким чином, заклади вищої освіти (ЗВО) більше не можуть залишатися осторонь ринкових процесів, не можуть виконувати свої функції за розробленими ще в ра-

дзянські часи механізмами, не можуть не реагувати на запити стейкхолдерів та зміну маркетингового середовища. Формування нових концепцій соціально-економічного розвитку (соціально орієнтованої економіки, постіндустріального суспільства, людського капіталу, економіки знань, інформаційного суспільства, нової економіки тощо) зумовлює пріоритетне значення вищої освіти як чинника розбудови нації.

За теперішнього часу все більше людей розуміють, що саме освіта дозволяє їм підвищити свою цінність на ринку праці та збільшити свій інтелектуальний потенціал, що, своєю чергою, впливає на зростання інтелектуального капіталу суспільства в цілому (рис. 1).

Рис. 1. Значення освітніх послуг для людини та суспільства

Значення, яке має освіта зокрема та ринок освітніх послуг для розвитку економіки та нації в цілому, зумовлює підвищення уваги держави та науки до цієї сфери за останні десятиліття в багатьох зарубіжних країнах. Саме поліпшення якості освіти є одним із необхідних механізмів для забезпечення подальшого прогресу в економіці.

Зазначимо, що українські парламентарії, науковці та практики визнають важливість створення ринку освітніх послуг – мова йде про державну політику [1–3] та численні публікації [4; 5, с. 26–29; 6–8 тощо] в цій сфері, – проте трактування «освітньої послуги» як специфічного товару й досі залишається в полі наукових дискусій.

Так, наприклад, відповідно до Закону України «Про освіту» освітня послуга – це «комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання» [1]. Втім, запропонована дефініція фокусується виключно на студенті та не враховує інших стейкхолдерів – підприємств, держави тощо.

Про зацікавленість корпорацій у освітніх послугах згадується у праці Т. Оболенської [7], яка зазна-

чає, що набуті у процесі навчання знання та навички потрібні для подальшого використання у професійній діяльності. Подібні погляди знаходимо в роботі авторів [8], які пропонують розглядати освітню послугу як діяльність освітнього закладу, що спрямована на розвиток інтелектуальних здібностей людини, формування професійних якостей, реалізованих у процесі подальшої трудової діяльності.

Соціальна спрямованість освітньої послуги окреслюється у [5], де послуги, що надають ЗВО, визначаються як сукупність корисних властивостей, що мають задовольняти потреби споживачів, пов'язані з одержанням омріяного рівня ква-

ліфікації (до споживачів автори відносять осіб, господарюючих суб'єктів та державу).

Загострюють існуючі суперечності в розумінні суті освітньої послуги посилення впливу інформаційних технологій та інтелектуальних чинників на розвиток економіки. Інформатизація суспільства посилює вимоги до якості освітніх послуг, що пропонуються вітчизняними освітніми установами.

Отже, метою публікації є поглиблення розуміння сутності освітніх послуг і визначення їх ролі в контексті соціалізації та інформатизації економіки.

Дослідження існуючих підходів до визначення сутності освітньої послуги дозволяє визначити специфічні характеристики, притаманні тільки їй [5; 6]:

- ✦ неможливість отримання попередніх даних про підсумки процесу навчання;
- ✦ невіддільність послуги освіти від джерела її надання;
- ✦ вплив макроекономічних чинників на послуги освіти (зміна кон'юнктури ринку праці, вимог до рівня підготовки персоналу, знос матеріально-технічної бази, поява принципово нових спеціальностей і т. ін.);
- ✦ поступова втрата актуальності освітньої послуги;

- ✦ наявність рейтингової оцінки характеристик освітньої послуги в процесі надбання знань;
- ✦ обов'язкова участь споживача освітніх послуг в процесі її придбання;
- ✦ супровід освітніх послуг додатковими послугами соціальної спрямованості;
- ✦ заклади освіти є не тільки джерелом надання відповідних послуг, а і учасником ринку праці;
- ✦ отримання віддачі від придбаних освітніх послуг (кар'єрне зростання, збільшення заробітної плати, соціальне та суспільне визнання і т. ін.);
- ✦ виховання та зміцнення морально-духовних цінностей і громадянських орієнтирів у споживачів освітніх послуг;
- ✦ реалізація функції контролю якості надання освітніх послуг з боку держави і т. ін.

Розвиток сфери освітніх послуг в Україні носить складний і суперечливий характер, що зумовлено як важливістю освіти для людської діяльності, що виявляється в соціально-економічних і науково-технологічних перетвореннях, так і проблемами, пов'язаними зі зміною економіко-правового статусу досліджуваної галузі. Крім того, дуже важливо розуміти, що освітні послуги набувають нового змісту та значення в період соціалізації та інформатизації економіки, що потребує окремої уваги в рамках дослідження. Розглянемо докладніше сутність та складові соціалізації та інформатизації економіки, а також їх вплив на розвиток освітніх послуг в Україні.

Особливістю сучасного стану розвитку суспільства є соціалізація всіх без винятку сфер економіки. Розвинуті країни світу сповідають філантропію по відношенню до усіх сфер економіки, тут здійснили переорієнтацію виробництва, де ядром соціально-економічного розвитку стала гуманізація праці та фокусування на потребах людей.

Узагальнення наукової думки щодо тлумачення терміна «соціалізація» виявила, що дослідники здебільшого одностайні у трактуванні даного поняття та наближують наукове суспільство до сприйняття та розуміння соціалізації економіки. Вважаємо, що існуюча концепція соціалізації економіки тісно пов'язана з моделлю соціально орієнтованої ринкової економіки, яка передбачає наявність інститутів соціально відповідального підприємництва; подолання бідності основної маси населення; соціальну захищеність малозабезпечених верств населення; зменшення диспропорції в рівні доходів окремих верств населення та регіонів тощо. Також не викликає сумнівів той факт, що соціально орієнтована економіка неможлива для країн з низьким рівнем економічного розвитку, які перебувають на останніх сходинках світових рейтингів.

Інформативним показником оцінки рівня соціалізації економіки й якості життя людини є індекс людського розвитку (ІЛР), який було запропоновано у 1990 р. і який публікується Програмою розвитку

ООН (ПРООН) у глобальних Доповідях про людський розвиток. Під ІЛР пропонується розуміти комбінований показник, що вимірює середню величину досягнень у трьох основних вимірах людського розвитку: здоров'я та довголіття; освіти; рівня життя [9].

У 2017 р. значення ІЛР для України становило 0,751, і наша країна є 88 у рейтингу із 189 країн. Отже, можна сказати, що показник людського розвитку є середнім. Втім, за 27 років досліджень (з 1990 по 2017 рр.) значення ІЛР України збільшилося на 6,5% (табл. 1), що дозволяє стверджувати про наявний потенціал процесу соціалізації українського суспільства.

Прогрес України за кожною складовою ІЛР є обнадійливим. Так, за період з 1990 по 2017 рр. очікувана тривалість життя при народженні в Україні збільшилася на 2,3 року; середня кількість років навчання – на 2,2 роки, а очікувана кількість років навчання зросла на 2,6 року. Останнім часом рівень життя в Україні, що визначається валовим національним доходом (ВНД) на душу населення, дещо зріс: приблизно на 9% у 2015–2017 рр.

Динаміку людського розвитку, який вимірюється за допомогою ІЛР, можна порівняти з іншими країнами. Наприклад, протягом періоду між 1990 та 2017 рр. Україна, Росія та Казахстан мали різний ступінь прогресу в збільшенні своїх ІЛР (табл. 2) [10].

За 2017 р. Україна отримала значення ІЛР 0,751, що є нижчим за середнє значення для країн у групі з високим ІЛР, який становить 0,757, і нижчим за середнє значення для країн Центральної Азії, що складає 0,771. Серед країн Європи та Центральної Азії країнами, які мають близьке до України положення за ІЛР у 2017 р. та які певною мірою близькі до України за чисельністю населення, є Казахстан і Російська Федерація, які мали позиції 58 і 49 за ІЛР відповідно.

Узагальнюючи існуючі підходи та статистичні дані, слід зауважити, що соціалізація економіки повинна реалізовуватися за такими напрямками [11]:

- ✦ розвиток інтелектуального капіталу та інтелектуальних можливостей працівників відповідно до нових потреб і вимог ринку та суспільного виробництва;
- ✦ якісна трансформація системи інститутів, які забезпечують взаємозв'язок основних суб'єктів господарювання в усіх сферах економічного життя та, відповідно, зміна місця та ролі працівника в системі прийняття рішень через інститути соціального партнерства, соціальної відповідальності, соціальної конкуренції;
- ✦ соціальна орієнтація економічних основ і матеріальних стандартів існування працівника, що виражається у збільшенні частки сукупного працівника в національному доході, отже, змінах у розподілі, організації оплати праці, обсязі фонду споживання;

Індекс людського розвитку України та його компоненти, 1990–2017 рр.

Рік	Тривалість життя при народженні, років	Очікувана тривалість життя, років	Середня тривалість навчання, років	ВНП на душу населення, у дол. США	Значення ІЛР
1990	69,8	12,4	9,1	10815	0,706
1995	67,9	12,2	10,0	4999	0,664
2000	67,3	13,2	10,7	4664	0,673
2005	67,5	14,7	11,2	7197	0,716
2010	69,3	14,9	11,3	7738	0,734
2011	69,8	15,1	11,3	8089	0,739
2012	70,3	15,2	11,3	8181	0,744
2013	70,7	15,2	11,3	8199	0,746
2014	71,0	15,3	11,3	8151	0,748
2015	71,1	15,3	11,3	7361	0,743
2016	72,0	15,0	11,3	7593	0,746
2017	72,1	15,0	11,3	8130	0,751

Джерело: складено за [10].

Таблиця 2

ІЛР і складові показники України за 2017 р. відносно окремих країн і груп

Країна	Значення ІЛР	Позиція за ІЛР	Очікувана тривалість життя при народженні, років	Очікувана кількість років навчання	Середня кількість років навчання	ВНД на душу населення (дол. США)
Україна	0,751	88	72,1	15,0	11,3	8130
Казахстан	0,800	58	70,0	15,1	11,8	22 626
Російська Федерація	0,816	49	71,2	15,5	12,0	24 233
Центральна Азія	0,771	–	73,4	14,1	10,3	15 331
Високий ІЛР	0,757	–	76,0	14,1	8,2	14 999

Джерело: складено за [10].

- ✦ соціальна орієнтація ринкового законодавства;
- ✦ розвиток середнього класу, його структури, якості, ваги в економічному та політичному середовищі, у системі відносин власності.

Соціалізація передбачає підвищення рівня та якості життя населення, включаючи надзвичайно широкий спектр соціально-економічних явищ. Соціалізація економіки впливає на ефективне регулювання соціально-трудова відносин; зниження соціальних ризиків; підвищення соціальної захищеності працівників; вирівнювання доходів; підвищення зацікавленості працівників у досягненні кінцевих результатів, залучення їх до управління; зміцнення соціального партнерства та інше.

Утім, слід зауважити, що соціальні фактори розвитку завжди розглядалися як похідні від економічних. Це було притаманно переважно індустріальному суспільству і не могло враховувати того, що науково-

технічна революція відкрила нову постіндустріальну епоху, в якій економічна могутність реалізується шляхом впровадження високих технологій, управління інформаційними потоками, що знаходить своє втілення через так звану інформатизацію економіки, яка має суттєве значення для розвитку освітніх послуг.

Формування та розвиток економіки знань вчені розглядають як певний етап на шляху побудови постіндустріального суспільства, яке ще інакше називають «інформаційним суспільством», «технотронною епоєю», «К-суспільством» [12]. Економіку, засновану на знаннях, теж називають по-різному: «нематеріальна економіка», «нова економіка», «постматеріальна неоекономіка», «інноваційна економіка» тощо.

В Україні в останнє десятиріччя здійснюються значні зусилля щодо освоєння інформаційно-інноваційної траєкторії розвитку. Метою інформатизації є

найбільш повне задоволення інформаційних потреб у всіх сферах діяльності, підвищення ефективності суспільного виробництва, сприяння стабілізації суспільно-політичних відносин у державах на основі впровадження засобів інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, комп'ютеризації та сегмента мережі Інтернет [13]. Вивчення процесу інформатизації суспільства дозволяє виділити декілька його етапів (рис. 2).

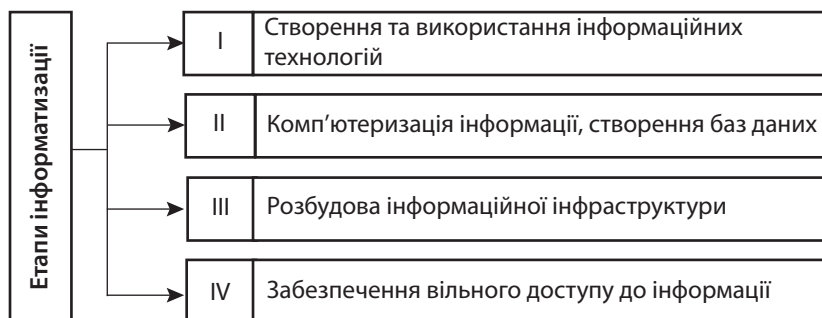

Рис. 2. Етапи процесу інформатизації суспільства

Останнє десятиріччя характеризується зростанням ролі інформаційних технологій, інтелектуальних факторів у розвитку економіки та суспільства. Ні земля, ні капітал, ні природні ресурси не могли зрівнятися з інформацією та знаннями за рівнем впливу на суспільно-економічний розвиток. Ті країни, які визначили своїми пріоритетами інтелектуальні ресурси, інформаційно-комунікаційні технології, домоглися надзвичайно високих результатів.

Рівень розвитку інформаційного сектора економіки країни характеризує глобальний індекс інформаційної економіки, яким може виступати індекс економіки знань (*The Knowledge Economy Index – KEI*). Зазначений індекс є комплексним показником, що характеризує рівень розвитку економіки, заснованої на знаннях, у країнах і регіонах світу. Цей індекс використовується державами для аналізу проблемних моментів їх політики та вимірювання готовності країни до переходу на модель розвитку, засновану на знаннях. За розрахунком, індекс економіки знань KEI – це середнє значення чотирьох індексів (економічного та інституційного режиму, освіти, інновацій та інформаційних технологій і комунікацій), а індекс знань KE – середнє значення трьох індексів (окрім індексу економічного та інституційного режиму). Представлена методологія оцінки рівня інформатизації економіки дозволяє порівнювати окремі показники різних країн, а також середні показники, що характеризують групу країн. Порівняння можна проводити як за окремими показниками, так і за підсумковими індикаторами.

За результатами останніх досліджень, проведеними Всесвітнім банком [14], Україна посідає 56 схо-

динку в рейтингу зі 146 країн світу, які становили вибірку дослідження. Крім того, за останні 12 років Україна втратила в рейтингу чотири позиції. Аналіз складових індексу економіки знань також незадовільний – індекс економічного режиму (3,95) та індекс інформаційних і комунікаційних технологій (4,96) є набагато нижчими за середнє значення. Однак досить високим є індекс освіти – 8,26 (найбільше значення має Канада – 9,81), який засвідчує здобутки щодо підвищення рівня осві-

ченості населення та опікування суспільством процесами набуття та використання знань.

Особливо значну роль відіграють соціалізація та інформатизація в галузі освіти. Соціалізація економіки базується на нових технологіях та, своєю чергою, потребує розвитку трудової активності працівників. Інформатизація є ключовою умовою підготовки фахівців, здатних орієнтуватися в навколишньому світі. [15]. Тому пріоритетним напрямом розвитку соціального та інформаційного секторів економіки в сучасних умовах є підтримка освітньої сфери, яка виступає продуцентом нових знань та інформації.

Взаємний вплив соціалізації та інформатизації на формування та розвиток ринку освітніх послуг виводить на нове розуміння ролі закладу вищої освіти як осередку сучасної інформаційної економіки, що є надзвичайно важливим завданням і відповідає пріоритетам державної освітньої політики, стратегії соціально-економічного розвитку та стратегії національної безпеки.

Заклад вищої освіти здійснює реальний вплив на соціально-економічний розвиток держави та регіону при новому розумінні змісту та ролі освітніх послуг, які формуються в умовах соціалізації та інформатизації економіки. На рис. 3 представлено традиційний підхід до формування освітньої послуги, який заснований на прямих і зворотних зв'язках між державою, бізнесом і закладами освіти.

Для ілюстрації нового змісту освітньої послуги доцільно використати концепцію потрійної спіралі (*Triple Helix*) [16], яка повністю відповідає умовам сьогодення, а саме – соціалізації та інформатизації економіки (рис. 4).

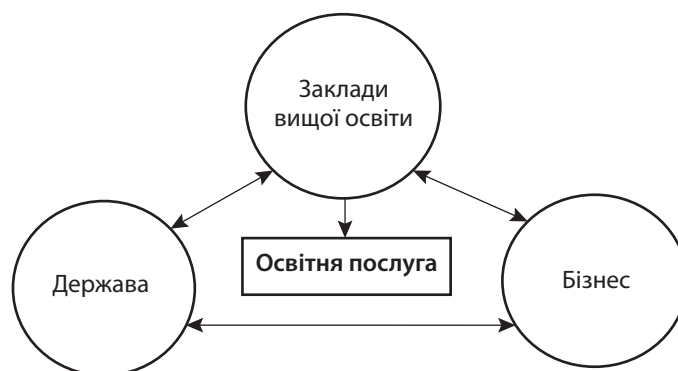

Рис. 3. Традиційний підхід до формування освітньої послуги (на основі прямих і зворотних зв'язків)

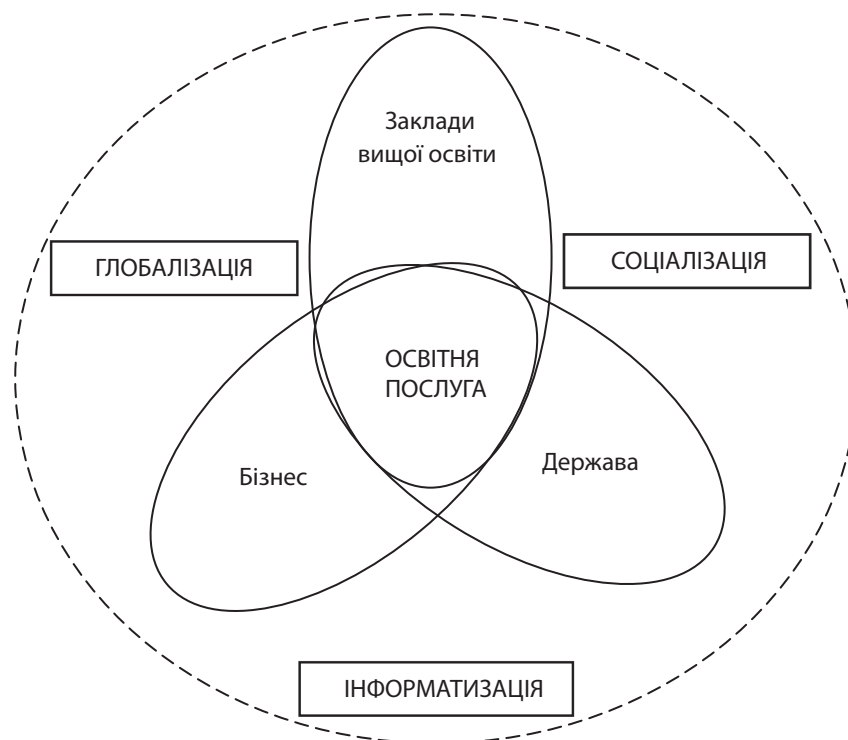

Рис. 4. Формування освітньої послуги на основі концепції потрійної спіралі

Потрійна спіраль характеризує збалансовані відносини між державою, бізнесом і університетом, які є ключовими елементами інноваційної системи будь-якої країни. У цих відносинах закладам освіти відводиться роль лідера.

Характеризуючи зміст і роль освітніх послуг, доцільно виділити такі її особливості, що відображають вплив соціалізації та інформатизації економіки:

- ✦ інтеграції та глобалізації системи освіти;
- ✦ посилення та розширення ролі сфери освітніх послуг у сучасній економіці;
- ✦ застосування інформаційних, медіа- та інтерактивних технологій і систем отримання і передачі інформації;
- ✦ активізації застосування ринкових інструментів з метою забезпечення сталого розвитку установ сфери освітніх послуг;

- ✦ формування системи безперервної освіти протягом усього життєвого циклу працівника тощо.

Модель формування освітньої послуги за потрійною спіраллю базується на таких положеннях:

- ✦ у суспільстві, що базується на науковому знанні та інформатизації, характерно посилення ролі підприємницьких університетів у взаємодії з промисловістю та державою;
- ✦ на додаток до традиційних функцій кожен із трьох інститутів частково бере на себе роль іншого; гібридні інститути, здатні виконувати нові для себе функції, є джерелом інновацій;
- ✦ еволюційно виростають м'які горизонтальні відносини, які стають більш пріоритетними по відношенню до жорстких вертикальних рішень.

Модель «потрійної спіралі» показує включення у взаємодію певних інститутів на кожному етапі

створення освітньої послуги. На початковому етапі генерації знань взаємодіють держава і заклади освіти, потім у ході трансферу технологій університет співпрацює з бізнесом, а на ринок результат виводиться спільно державою, бізнесом та університетом [17].

Зауважимо, що в умовах соціалізації та інформатизації економіки освітня послуга, з одного боку, виступає як товар, як індивідуальне благо, розподіл якого регулюється переважно ринковими методами, а з іншого – як суспільне благо. У першому значенні освітня послуга корисна для окремого індивіда, який інвестує у своє навчання гроші та час. Як суспільне благо освітня послуга робить внесок у соціально-економічний і культурний розвиток суспільства через формування його інтелектуального потенціалу.

Уточнення змісту та ролі освітньої послуги базується на таких аспектах:

- ✦ *з боку закладу вищої освіти* – це процес передачі споживачеві знань, умінь і навичок загальноосвітнього та професійного характеру, необхідних для задоволення його особистих потреб у придбанні професії, саморозвитку та самоствердження, здійснюваний у тісному контакті зі споживачем за встановленою формою і програмою;
- ✦ *з боку бізнесу* – це процес професійної підготовки (підвищення кваліфікації, перепідготовки) кадрів, необхідної для забезпечення його працездатності, підтримки конкурентоспроможності та розвитку в постійно змінюваних ринкових умовах;
- ✦ *з боку держави* – це процес, що забезпечує розширене відтворення сукупного особистісного та інтелектуального потенціалу суспільства.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи розглянуті підходи та трактування, можна констатувати, що освітні послуги – це комплексний діяльність, яка реалізується в умовах соціалізації та інформатизації економіки та спрямована на створення соціально-економічних та інформаційних благ, що надаються особі для задоволення різноманітних освітніх потреб і надають можливість розвитку, самореалізації, забезпечення кар'єрного та професійного зростання з метою підвищення рівня добробуту й якості життя окремого індивіда та суспільства в цілому. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2015 р. № 2145-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

3. Проект Закону України «Про фахову передвищу освіту» від 06.06.2019 № 2745-VIII. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65599

4. Трубич С., Майкович Т. Формування та розвиток ринку освітніх послуг як передумова входження України в ЄС (деякі підходи до уточнення понятійного апарату дослідження). *Вісник ТАНГ*. 2003. № 5-1. С. 145–150.

5. Дибач І. Л., Парсяк В. Н., Парсяк К. В. Управління якістю освітніх послуг : монографія. Миколаїв : Видавництво «Талісман», 2014. 296 с.

6. Мінакова Т. П. Особливості освітніх послуг у сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2016. № 1. С. 112–117.

7. Оболенська Т. Є. Маркетинг освітніх послуг: вітчизняний і зарубіжний досвід : монографія. Київ : КНЕУ, 2001. 208 с.

8. Артюхіна М. В., Кравченко Н. В. Якість послуг вищої школи: сутність і оцінка. *Економіка та право*. 2010. № 3. С. 35–40.

9. Макарова О. В. Вимірювання людського розвитку в регіонах України: методологічні аспекти та оцінка результатів. *Економіка України*. 2015. № 3. С. 41–53.

10. UNDP-Доповідь про людський розвиток-2018. Індекс та показники людського розвитку: Оновлена статистика за 2018 рік. URL: <http://hdr.undp.org/en/data>

11. Кириленко В. І., Кириленко Л. М. Соціалізація економіки як тенденція розвитку суспільства. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія «Економіка і право»*. 2010. Вип. 10. С. 3–8.

12. Беляков К. І. Інформатизації в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення : монографія. Київ : КВЦІ, 2008. 576 с.

13. Фінагіна О. В., Гафіяк А. М. Стратегічні напрями розвитку інформатизації національної економіки. *Економіка і регіон*. 2009. № 2. С. 61–63.

14. The informative site of the World bank (2013). URL: http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp

15. Осадчий В. В. Удосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів засобами комп'ютерно-орієнтованої системи навчання. Інформаційні технології в освіті. 2008. Вип. 2. С. 90–94.

16. Іцковець Г. Тройная спираль. Университеты – предприятия – государство. Инновации в действии : монография / пер. с англ. под ред. А. Ф. Уварова. Томск, 2010. 237 с.

17. Романовський О. О. Роль моделі «потрійної спіралі» Г. Іцковця і підприємницьких ВНЗ у розвитку інновацій. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 32–43.

REFERENCES

Artiukhina, M. V., and Kravchenko, N. V. "Yakist posluh vyshchoi shkoly: sutnist i otsinka" [Quality of higher education services: essence and evaluation]. *Ekonomika ta pravo*, no. 3 (2010): 35-40.

Bieliakov, K. I. *Informatyzatsii v Ukraini: problemy orhanyzatsiinoho, pravovoho ta naukovoho zabezpechennia* [Informatization in Ukraine: Problems of Organizational, Legal and Scientific Support]. Kyiv: KVTsI, 2008.

Dybach, I. L., Parsiak, V. N., and Parsiak, K. V. *Upravlinnia yakistiu osvitnikh posluh* [Quality management of educational services]. Mykolaiv: Vyd-vo «Talisman», 2014.

Finahina, O. V., and Hafiiak, A. M. "Stratehichni napriamy rozvytku informatyzatsii natsionalnoi ekonomiky" [Strategic directions of development of informatization of national economy]. *Ekonomika i rehion*, no. 2 (2009): 61-63.

Itskovits, G. Troynaya spiral. *Universitety - predpriyatiya - gosudarstvo. Innovatsii v deystvii* [Triple helix. Universities - enterprises - state. Innovation in action]. Tomsk, 2010.

Kyrylenko, V. I., and Kyrylenko, L. M. "Sotsializatsiia ekonomiky yak tendentsiia rozvytku suspilstva" [Socialization of the economy as a tendency of social development]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia «Ekonomika i pravo»*, no. 10 (2010): 3-8.

[Legal Act of Ukraine] (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

[Legal Act of Ukraine] (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

[Legal Act of Ukraine] (2019). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65599

Makarova, O. V. "Vymiryuvannia liudskoho rozvytku v rehionakh Ukrainy: metodolohichni aspekty ta otsinka rezultativ" [Measuring Human Development in the Regions of Ukraine: Methodological Aspects and Evaluation of Results]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 3 (2015): 41-53.

Minakova, T. P. "Osoblyvosti osvitynykh posluh u suchasnykh umovakh" [Features of educational services in modern conditions]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 1 (2016): 112-117.

Obolenska, T. Ye. *Marketynh osvitynykh posluh: vitchyzniani i zarubizhnyi dosvid* [Marketing of educational services: domestic and foreign experience]. Kyiv: KNEU, 2001.

Osadchy, V. V. "Udoskonalennia profesiinoi pidhotovky maibutnykh vchyteliv zasobamy kompiuterno-orientovanoi systemy navchannia" [Improvement of professional training of future teachers by means of computer-oriented system of education]. *Informatsiini tehnologii v osviti*, no. 2 (2008): 90-94.

Romanovskyi, O. O. "Rol modeli «potriinoi spirali» H. Itskovitsa i pidpriemnytskykh VNZ u rozvytku innovatsii" [The role of G. Itskovits's "triple helix" model and entrepreneurial universities in innovation development]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1 (2012): 32-43.

"UNDP-Dopovid pro liudskyi rozvytok-2018. Indeksy ta pokaznyky liudskoho rozvytku: Onovlena statystyka za 2018 rik" [UNDP Human Development Report 2018. Human Development Indices and Indicators: Updated statistics for 2018]. <http://hdr.undp.org/en/data>

The informative site of the World bank (2013). http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp

Trubych, S., and Maikovych, T. "Formuvannia ta rozvytok rynku osvitynykh posluh yak peredumova vkhodzhennia Ukrainy v YeS (deiaki pidkhody do utochnennia poniatiinoho aparatu doslidzhennia)" [Formation and development of the market for educational services as a prerequisite for Ukraine's accession to the EU (some approaches to clarifying the conceptual apparatus of the research)]. *Visnyk TANH*, no. 5-1 (2003): 145-150.

УДК 001:89:35

JEL: I23

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНІ

©2019 ХАУСТОВА В. Є., РЕШЕТНЯК О. І.

УДК 001:89:35

JEL: I23

Хаустова В. Є., Решетняк О. І. Особливості організації наукової діяльності в країнах ЄС та Україні

Метою роботи є розгляд організаційних моделей управління науковою сферою країн ЄС і визначення пріоритетних напрямків розвитку наукової діяльності України. Наведено характеристику організації наукової діяльності в ЄС та окремих його країнах. Охарактеризовано сутність європейського дослідницького простору. Надано порівняльну характеристику Рамкових програм ЄС. Розглянуто особливості організації наукової діяльності в Німеччині, Франції та Великій Британії. Наведено загальну структуру організації наукових досліджень у Німеччині. Визначено основні елементи системи управління та розвитку наукової діяльності в Німеччині, Франції та Великій Британії. Охарактеризовано основні стратегічні документи, які спрямовані на сприяння розвитку науки в окремих країнах ЄС. З метою порівняння організації управління науковим розвитком країн ЄС з Україною надано характеристику вітчизняної моделі організації наукової діяльності. Наведено схему управління науково-технічним розвитком в Україні. Зроблено порівняння систем розвитку науки в деяких країнах ЄС та Україні за окремими ознаками. Визначено, що науково-технічний розвиток України повинен забезпечувати максимальну відповідність технологічного прогресу нарівні суспільним потребам і стимулювати науковий пошук, спрямований на формування інноваційних знань з метою втілення їх у повсякденну практику. Обґрунтовано необхідність реформування системи організації наукової діяльності в Україні.

Ключові слова: наукова діяльність, науково-технічний розвиток, європейський дослідницький простір, система організації наукової діяльності.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-122-137>

Рис.: 4. **Табл.:** 6. **Бібл.:** 16.

Хаустова Вікторія Євгенівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка сектора промислової політики та інноваційного розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: v.khaust@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5895-9287>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/Q-9045-2016>

SPIN-код: <http://elibrary.ru/3860-8086>

Решетняк Олена Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна) **E-mail:** reshetele@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1183-302X>

УДК 001:89:35

JEL: I23

Хаустова В. Є., Решетняк О. І. Особенности организации научной деятельности в странах ЕС и Украине

Целью работы является анализ организационных моделей управления научной сферой стран ЕС и определение приоритетных направлений

UDC 001:89:35

JEL: I23

Khaustova V. Ye., Reshetnyak O. I. The Features of Organization of Scientific Activities in the EU and in Ukraine

The publication is aimed at analyzing the organizational models of management of the scientific sphere of the EU countries along with defining the pri-